

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
Глухівського НПУ ім. О. Довженка
Марина ХРОЛЕНКО

2024

РОБОЧА ПРОГРАМА

освітнього компонента **Виробнича педагогічна практика**

Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність: 013 Початкова освіта

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Освітньо-професійні програми: «Початкова освіта», «Початкова освіта та інформатика», «Початкова освіта та психологія»

Статус: нормативна (цикл професійної підготовки)

Структурні підрозділи (факультети, ННІ, кафедри), відповідальні за реалізацію навчальної дисципліни:

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології, кафедра теорії і методики початкової освіти

Форма навчання	Курс	Семестр	Загальне навантаження		Кількість годин						Вид семестрового контролю	
					Аудиторні заняття				Індивідуальна робота	Самостійна робота		
			Європейські кредити	Години	Всього	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття			Залік	Іспит
Денна	I	6	10	300	-	-	-	-			+	-
Заочна	I	6	10	300	-	-	-	-			+	-

Глухів – 2024

Робочу програму освітнього компонента складено відповідно до Стандарт вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта ОС «Бакалавр», професійні стандартів за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», ОП підготовки бакалаврів за спеціальністю 013 Початкова освіта, навчального плану навчальної програми)

Укладачі робочої програми: Людмила БІРЮК,
Тетяна ЗЕНЧЕНКО,
Валентина Собко,

доктор педагогічних наук, професор,

кандидат педагогічних наук, доцент,

кандидат педагогічних наук, доцент,

ЗАТВЕРДЖЕНО

кафедрою педагогіки і психології початкової освіти

протокол від «28» 08 2024 року № 1

Завідувач кафедри доктор педагогічних наук, професор

Людмила БІРЮК

ЗАТВЕРДЖЕНО

кафедрою теорії і методики початкової освіти

протокол від «28» 08 2024 року № 1

Завідувач кафедри кандидат педагогічних наук, доцент

Тетяна ЗЕНЧЕНКО

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою ННІ педагогіки та психології

протокол від «28» 08 2024 року № 9

Голова вченої ради ННІ педагогіки та психології кандидат педагогічних наук,
доцент Андрій Шерудило

ПОГОДЖЕНО

Гаранти освітніх програм:

кандидат педагогічних наук, доцент Ірина МОЗУЛЬ

кандидат педагогічних наук, ст. викладач Галина НЕПОМНЯЦА

кандидат педагогічних наук, доцент Ольга ВИШНИК

Пояснювальна записка

Метою педагогічної практики є: оволодіння студентами сучасними методами і формами організації освітнього процесу в початкових класах закладів загальної середньої освіти Нової української школи; формування у них на базі здобутих в університеті знань професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час практичної діяльності в реальних професійних умовах; формування уміння здійснювати різноманітну позакласну роботу, виготовляти наочний дидактичний матеріал, вивчати досвід роботи вчителів початкових класів з урахуванням сучасних умов здійснення освітньої діяльності; виховання потреби систематично поповнювати свої знання та творчо застосовувати їх у практичній діяльності, орієнтуватися й володіти науковою інформацією.

Основні завдання педагогічної практики:

- ознайомлення із сучасним станом освітньої діяльності в початкових класах закладів загальної середньої освіти, провідним педагогічним досвідом;
- поглиблення і закріплення теоретичних знань, здобутих в університеті, застосовування цих знань на практиці в освітньому процесі початкових класів закладів загальної середньої освіти;
- формування умінь: прогностичних, організаційних, аналітичних, корекційних;
- озброєння студентів умінням спостерігати й аналізувати освітню (навчальну та виховну) роботу, яка проводиться з учнями;
- підготовка студентів до проведення різного типу стандартних і нетрадиційних уроків із застосуванням методів, які активізують пізнавальну діяльність учнів, забезпечують реалізацію компетентнісного підходу;
- закріплення умінь використання сучасних методичних підходів до формування в учнів ключових та предметних компетентностей відповідно до Державного стандарту початкової освіти та концептуальних засад Нової української школи;
- проведення навчальної та виховної роботи з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей;
- знання закономірностей і особливостей усного й писемного мовлення;
- формування світогляду учнів на основі загальнолюдських і національних цінностей; розвиток інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, необхідних для успішної самореалізації та продовження навчання;
- розвиток і зміцнення у студентів інтересу до педагогічної професії, прагнення до вивчення педагогічних і спеціальних дисциплін, до роботи з педагогічною літературою, самоосвіти, до удосконалення своїх педагогічних здібностей, прищеплення інтересу до науково-дослідницької роботи в галузі педагогічних наук.

База практики: заклади загальної середньої освіти І–ІІІ ст. м. Глухова та заклади освіти відповідно до укладеної студентом двосторонньої угоди, цільового направлення

Програмні компетентності

Загальні компетентності

ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК-3. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК-4. Здатність працювати в команді.

ЗК-5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми

ЗК-6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-7. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.

ЗК-8. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК-9. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

Фахові компетентності

СК-1. Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово.

СК-2. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати відкриті ресурси, інформаційно-комунікаційні та цифрові технології, оперувати ними в професійній діяльності.

СК-3. Здатність до інтеграції та реалізації предметних знань як основи змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної

СК-4. Здатність управляти власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, формувати мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання та організовувати їхню пізнавальну діяльність.

СК-5. Здатність до проектування осередків навчання, виховання й розвитку здобувачів початкової освіти.

СК-6. Здатність до організації освітнього процесу в початковій школі з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, розвитку в них критичного мислення та формування ціннісних орієнтацій.

СК-7. Здатність до моделювання змісту відповідно до очікуваних результатів навчання, добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у процесі вивчення освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної

СК-9. Здатність до різних видів оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти на засадах компетентнісного підходу.

СК-10. Здатність до професійно-педагогічної діяльності в інклюзивному середовищі з різними категоріями дітей з особливими освітніми потребами.

СК-11. Здатність до здійснення профілактичних заходів щодо збереження життя та здоров'я учнів початкової школи, до надання їм домедичної допомоги, до протидії та попередження булінгу, різних проявів насильства.

Програмні результати навчання (ПРН)

ПР-1. Організовувати монологічну, діалогічну та полілогічну форми спілкування з молодшими школярами, іншими учасниками освітнього процесу, представниками громади, поважаючи права людини та суспільні цінності; формувати судження, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.

ПР-2. Управляти складною професійною діяльністю та проєктами в умовах початкової школи, виробляти та ухвалювати рішення в непередбачуваних робочих та навчальних контекстах.

ПР-3. Критично оцінювати достовірність та надійність інформаційних джерел, дотримуватися юридичних і етичних вимог щодо використання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у перебігу педагогічної діяльності в початковій школі.

ПР-4. Спілкуватися із професійних питань засобами державної та іноземної мов в усній та письмовій формах, застосовувати в освітньому процесі прийоми збагачення усного й писемного мовлення молодших школярів.

ПР-5. Організовувати освітній процес із використанням цифрових технологій та технологій дистанційного навчання молодших школярів, розвивати в учнів навички безпечного використання цифрових технологій та сервісів.

ПР-06. Інтегрувати та використовувати академічні предметні знання як основу змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти (мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної) та трансформувати їх у різні форми.

ПР-07. Планувати й здійснювати освітній процес з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, забезпечувати розвиток пізнавальної діяльності учнів, формувати в них мотивацію до навчання.

ПР-08. Організовувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу початкової школи, використовувати практики самозбереження психічного здоров'я, усвідомленого емоційного реагування.

ПР-09. Планувати та організовувати освітній процес у початковій школі, позаурочні й позашкільні заняття та заходи, використовуючи різні організаційні форми навчання та типи занять, із дотриманням принципу науковості та вимог нормативних документів початкової школи.

ПР-10. Використовувати в освітній практиці різні прийоми формувального, поточного і підсумкового оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти, прийоми диференційованого оцінювання дітей з особливими освітніми потребами.

ПР-13. Організовувати освітній простір з дотриманням принципів універсального дизайну, безпечно проєктувати навчальні осередки у класі

спільно з молодшими школярами з урахуванням їхніх вікових особливостей, інтересів і потреб, забезпечувати дотримання вимог безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни, створювати психологічно комфортні умови освітнього процесу.

ПР-15. Здійснювати профілактичні заходи щодо збереження життя та фізичного й психічного здоров'я здобувачів початкової освіти, надавати їм домедичну допомогу (за потреби), планувати та реалізовувати заходи щодо попередження і протидії булінгу та різних проявів насильства чи будь-якої з форм дискримінації серед учнів початкової школи й інших учасників освітнього процесу.

ПР-16. Використовувати основні техніки спілкування з дорослими людьми, різні форми та засоби комунікації з батьками, колегами, іншими фахівцями з метою підтримки здобувачів у освітньому процесі початкової школи, керувати педагогічним і професійним розвитком осіб та груп.

ПР-17. Знати основи запобігання корупції, суспільної та академічної доброчесності на рівні, необхідному для формування освіти та вміння застосовувати їх у професійній діяльності.

**Компетентності відповідно до Професійного стандарту
за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної
середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель
з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020)**

Загальні компетентності

ЗК.01. Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина, реалізувати свої права і обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку (громадянська компетентність);

ЗК.02. Здатність до особистісної взаємодії, робота в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціальна компетентність);

ЗК.03. Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність);

ЗК.04. Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення спільної мети (лідерська компетентність);

ЗК.05. Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості (підприємницька компетентність).

Трудові функції (професійні компетентності, що входять до них)

Трудова функція А Навчання учнів предметів (інтегрованих курсів)

(А1 Мовно-комунікативна компетентність, А2 Предметно-методична компетентність, А3 Інформаційно-цифрова компетентність);

Трудова функція Б Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу

(Б1 Психологічна компетентність; Б2 Емоційно-етична компетентність; Б3 Компетентність педагогічного партнерства);

Трудова функція В Участь в організації безпечного та здорового освітнього середовища

(В1 Інклюзивна компетентність (*частково*); В2 Здоров'язбережувальна компетентність; В3 Проєктувальна компетентність);

Трудова функція Г Управління освітнім процесом

(Г1 Прогностична компетентність; Г2 Організаційна компетентність; Г3 Оцінювально-аналітична компетентність);

Трудова функція Д Безперервний професійний розвиток

(Д1 Інноваційна компетентність (*частково*); Д2 Здатність до навчання впродовж життя (*частково*) Д3 Рефлексивна компетентність).

Перед початком педагогічної практики проводиться **настановна конференція**, де студенти ознайомлюються з метою, завданнями, змістом та обов'язками, а також груповими методистами та методистами-предметниками.

Зміст діяльності студента-практиканта передбачає:

- 1) зустріч з адміністрацією закладу освіти, ознайомлення зі школою, необхідною шкільною документацією;
- 2) вивчення особливостей учнівського колективу, стилю роботи вчителя в класі, де проходитиме педагогічна практика;
- 3) вивчення специфіки роботи вчителя початкових класів на уроках, у позаурочний час та під час проведення позакласних заходів;
- 4) вивчення особливостей планування та організації навчання у початковій школі в умовах Нової української школи (вимоги програми, методичне та програмне забезпечення для вивчення; форми, методи та засоби навчання);
- 5) проведення навчальної і виховної роботи на уроках із відповідних предметів і в позаурочний час.

Обов'язки студента-практиканта

Студенти в процесі педагогічної практики повинні:

- 1) одержати консультацію щодо оформлення необхідних документів для проходження практики перед її початком;
- 2) з'явитися на настановну конференцію й окрему консультацію керівника педпрактики;
- 3) вчасно прибути на місце практики;
- 4) виконувати у повному обсязі всі завдання, передбачені програмою практики, вказівки вчителя та керівника;
- 5) підготувати та провести залікові уроки (**1 урок**) з кожної дисципліни:
  - українська мова;
  - читання/літературне читання;
  - математика;
  - «Я досліджую світ»;
  - інформатика;
  - іноземна (англійська) мова;
  - мистецтво (музичне мистецтво);

- мистецтво (образотворче мистецтво);
- дизайн і технології;
- фізичне виховання.

6) дотримуватися правил внутрішнього розпорядку школи, не порушувати трудову дисципліну, виконувати розпорядження адміністрації школи та керівника практики;

7) вчасно оформити та здати на перевірку звітну документацію та захистити педпрактику.

Протягом першого тижня перебування на педагогічній практиці студенти повинні:

- 1) ознайомитися із колективом класу, календарним планом уроків;
- 2) відвідати усі уроки вчителя у закріпленому класі, зробити аналіз одного з уроків за поданою схемою;
- 3) ознайомитися із планом позаурочної та позакласної виховної роботи вчителя у закріпленому класі;
- 4) скласти індивідуальний план роботи на період проходження педпрактики.

Протягом наступних тижнів студенти мають виконати таку роботу:

- 1) скласти поширені конспекти залікових уроків із предметів, визначених програмою педпрактики, одержати консультації вчителя та методистів, провести уроки у закріпленому класі;
- 2) підготувати та провести виховний захід у закріпленому класі;
- 3) проводити виховну роботу у закріпленому класі;
- 4) підготувати та провести предметний позанавчальний захід у закріпленому класі;
- 5) звітувати про виконання програми педагогічної практики, подати плани-конспекти залікових уроків, наочність та конспект виховного заходу.

Форма звітності студентів про практику

У результаті **навчально-залікової** педагогічної практики студент подає **протягом трьох днів** на такі звітні матеріали:

- індивідуальний план практиканта та результати проходження практики роботи;
- розгорнуті плани-конспекти залікових уроків;
- план-конспект виховного заходу;
- психолого-педагогічну характеристику на учня;
- наочність до залікових уроків;
- звіт про педпрактику;
- презентацію проходження педагогічної практики (звіт в електронному форматі зі скріншотами проведеної освітньої діяльності).

Таблиця 3

Норми оцінювання звітної документації та окремих видів діяльності студентів-практикантів

№ з/п	Види діяльності студента-практиканта	Кількість балів
1	Індивідуальний план та результати освітньої діяльності	10
2	Конспекти уроків	50
3	Методична розробка виховного заходу	10
4	Психологічна характеристика на учня	10
5	Звіт про виконання індивідуального плану та результати освітньої діяльності практиканта,	5
7	Якість оформлення документації	5
8	Творчий підхід до створення презентації, активна участь у підсумковій конференції	10
	Всього	100

Загальна характеристика критеріїв оцінювання знань, умінь і навичок студентів-практикантів

Методисти-предметники, керівник педагогічної практики керуються визначеними нижче **критеріями оцінювання** освітньої роботи студентів-практикантів.

Загальна оцінка **A (90–100 балів)** ставиться, якщо уроки й позакласні заходи було проведено на високому науковому і організаційно-методичному рівнях, студентом ефективно розв'язувалися завдання практики, раціонально застосовувалися різноманітні методи навчання та прийоми активізації учнів початкових класів з урахуванням їхніх вікових особливостей та індивідуальних відмінностей, підтримувалася дисципліна; якщо студент виявив знання психолого-педагогічної теорії й творчу самостійність у доборі навчального і дидактичного матеріалу в процесі побудови й аналізу занять.

Здобувачем освіти:

- повністю реалізовано виховний, освітній та розвивальний потенціал уроку;

- використано методичні прийоми, які відповідають умовам навчання та поставленим цілям;

- правильно встановлено послідовність та співвідношення усних і письмових тренувальних вправ на осмислення знань, умінь, навичок за певною системою з поступовим ускладненням форм роботи, зростанням самостійності та творчої активності учнів;

- надано чіткі й методично правильні настанови учням щодо виконання

фронтальної, індивідуальної і групової форм навчальної діяльності;

- правильно розподілено час на організацію діяльності учнів на різних етапах уроку;

- практично не допущено помилок, помилки учнів вчасно й коректно виправлено;

- використано різні способи активізації розумової діяльності учнів на уроці з урахуванням їхніх вікових особливостей і здійснено індивідуальний підхід до учнів;

- раціонально поєднано фронтальні, групові та індивідуальні форми роботи на уроці залежно від кількості учнів і характеру їхньої взаємодії між собою та з учителем;

- правильно окреслено об'єкти контролю, застосовано критерії їх оцінювання, використано різноманітні прийоми контролю, у тому числі тестування;

- студент уміє викликати інтерес учнів до навчального матеріалу;

- грамотно використано наочність та технічні засоби навчання, у тому числі самостійно виготовлені;

- епізодично користується конспектом і в ході уроку може скоригувати свою діяльність.

Оцінка **В (82–89)** ставиться, якщо студент:

- провів навчальні та позакласні заходи на достатньому науковому і методичному рівнях, успішно розв'язував навчальні й виховні завдання, однак недостатньо ефективно використовував окремі методичні прийоми активізації учнів;

- неповністю зреалізував виховний, освітній та розвивальний потенціал уроку;

- дібрав методичні прийоми раціонально, відповідно до поставлених цілей та умов навчання;

- в основному правильно дібрав послідовність і співвідношення усних і письмових тренувальних вправ;

- не завжди правильно розподіляв час на організацію діяльності учнів на різних етапах уроку;

- виправляв більшість помилок учнів;

- у цілому володіє різними способами активізації діяльності учнів на уроці, але не завжди здійснює індивідуальний підхід до них;

- раціонально поєднує фронтальні, групові та індивідуальні форми роботи з урахуванням особливостей кожної з них та ступеня навчання;

- правильно виділяє об'єкти контролю та критерії їх оцінювання, використовує різноманітні прийоми контролю, в тому числі тестування;

- уміє викликати інтерес учнів до більшості видів роботи, що проводиться на уроці;

- використовує наявні і самостійно виготовлені наочні дидактичні матеріали, але методика їх використання не завжди раціональна;

- епізодично користується конспектом протягом уроку, за потреби коригує свою діяльність.

Оцінка **С (74–81)** ставиться, якщо:

- студент навчальні та позакласні заходи провів на достатньому науковому і методичному рівнях, успішно розв'язував навчальні й виховні завдання, однак недостатньо ефективно використовував окремі методичні прийоми активізації учнів;

- виявив знання психолого-педагогічної теорії у доборі навчального і дидактичного матеріалу, але припускався незначних помилок у побудові й проведенні занять:

- недостатньо реалізував виховний, освітній та розвивальний потенціал уроку;

- дібрав методичні прийоми раціонально, відповідно до поставлених цілей та умов навчання;

- в цілому правильно дібрав послідовність і співвідношення усних і письмових тренувальних вправ;

- не завжди ефективно й правильно розподіляв час на організацію діяльності учнів на різних етапах уроку;

- іноді допускав неістотні мовленнєві помилки, які сам виправляв, як і більшість помилок учнів;

- у цілому володіє різними способами активізації діяльності учнів на уроці, але не завжди здійснює індивідуальний підхід до них;

- раціонально поєднує фронтальні, групові та індивідуальні форми роботи з урахуванням особливостей кожної з них та ступеня навчання;

- правильно виділяє об'єкти контролю та критерії їх оцінювання, використовує різноманітні прийоми контролю, в тому числі тестування;

- студент уміє викликати інтерес учнів до більшості видів роботи, що проводиться на уроці;

- використовує наявні і самостійно виготовлені наочні дидактичні матеріали, але методика використання не завжди раціональна;

- епізодично користується конспектом протягом уроку і в деяких випадках може скоригувати заплановану діяльність.

Оцінки Д (64–73) ставляться, якщо:

- студент у реалізації завдань помилявся, недостатньо ефективно застосовував психолого-педагогічну теорію, методи та прийоми навчання, недостатньо активізував пізнавальну діяльність школярів, не завжди був спроможний установити контакт з ними, під час аналізу занять не виявляв чи не розумів сутності й причин своїх помилок та недоліків. Водночас:

- неповністю реалізовано виховний, освітній та розвивальний потенціал уроку;

- методичні прийоми не завжди раціональні, подекуди не відповідають меті;

- мають місце порушення послідовності вправ і співвідношення усних і письмових тренувальних вправ;

- порушено розподіл часу на організацію діяльності учнів на різних етапах уроку;

- студент часто робить мовленнєві помилки і в багатьох випадках не звертає увагу на помилки учнів;

- недостатньо володіє різними способами активізації учнів на уроці, не здійснює індивідуальний підхід до них;
- нераціонально поєднує фронтальні, групові та індивідуальні форми роботи з урахуванням особливостей кожної з них та ступеня навчання;
- неправильно виділяє об'єкти контролю та критерії їх оцінювання, не використовує різноманітні прийоми контролю;
- практикант уміє викликати інтерес до деяких видів роботи на уроці;
- мало і не завжди раціонально використовує наочні дидактичні матеріали, не виготовляє їх самостійно;
- постійно користується конспектом і не може скоригувати свою діяльність у ході уроку.

Оцінки Е (60–63) ставляться, якщо:

- студент у реалізації завдань помилявся, недостатньо ефективно застосовував психолого-педагогічну теорію, методи та прийоми навчання, недостатньо активізував пізнавальну діяльність школярів, не завжди був спроможний установити контакт з ними, під час аналізу занять не виявляв чи не розумів сутності й причин своїх помилок та недоліків. Водночас:
- недостатньо реалізовано виховний, освітній та розвивальний потенціал уроку;
- методичні прийоми не завжди раціональні, часто не відповідають меті;
- мають місце порушення послідовності вправ і співвідношення усних і письмових тренувальних вправ;
- порушено розподіл часу на організацію діяльності учнів на різних етапах уроку;
- студент часто робить мовленнєві помилки і в багатьох випадках не звертає увагу на помилки учнів;
- недостатньо володіє різними способами активізації учнів на уроці, не здійснює індивідуальний підхід до них;
- нераціонально поєднує фронтальні, групові та індивідуальні форми роботи з урахуванням особливостей кожної з них та ступеня навчання;
- неправильно виділяє об'єкти контролю та критерії їх оцінювання, не використовує різноманітні прийоми контролю;
- практикант не може викликати інтерес до деяких видів роботи на уроці;
- нераціонально використовує наочні дидактичні матеріали, не виготовляє їх самостійно;
- постійно користується конспектом і не може скоригувати свою діяльність у ході уроку.

Оцінка **FX (35–59)** ставиться, якщо не було досягнуто мети уроків, було допущено серйозні помилки під час викладу навчального матеріалу, не забезпечено дисципліну; якщо студент виявив слабкі знання психолого-педагогічної теорії й некритично ставився до своєї діяльності.

Оцінка **F (1–34)** ставиться, якщо не було досягнуто мети уроків, було допущено серйозні помилки під час викладу навчального матеріалу, не забезпечено дисципліну; якщо студент не виявив знань психолого-педагогічної теорії й некритично ставився до своєї діяльності.

За наявності всієї звітної документації, а також на підставі оцінок, виставлених методистами-предметниками, консультантом із психології та груповим керівником виставляється загальна оцінка за педагогічну практику, яка вноситься до відомості.

За результатами проведених захистів практик, здобувачі вищої освіти, які виконали завдання практики, отримують **«Сертифікат студента-практиканта»** за орієнтовною структурою: серія і номер сертифіката, ПІП студента, факультет, курс, освітня програма, вид практики, місце проходження практики, терміни практики, перелік сформованих компетентностей (загальні, фахові), кількість опанованих під час практики кредитів, результати проходження практики (оцінювання за відповідними шкалами). Сертифікат засвідчується підписами декана факультету, групового керівника, завідувача практиками та печаткою факультету.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

(Психологічний складник)

1. Бочелюк В.Й., Зарицька В.В. Педагогічна психологія: навч. посібник К.: ЦНЛ, 2006. 248 с.
2. Варій М.І. Загальна психологія.: підручник (рекоменд. МОН) К.: ЦУЛ, 2009.
3. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навчальний посібник для ВНЗ / О.Г. Видра ; Міністерство освіти і науки України; Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 111 с.
4. Вікова та педагогічна психологія: навч. посібник / О.В. Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук та ін. К.: Каравела, 2007. 400 с.
5. Власова О.І. Педагогічна психологія: навч.посібник. К.: Либідь, 2005. 400 с.
6. Кутішева В.П., Ставицька С.О. Психологія розвитку та вікова психологія: Практикум: навч. посібник К.: Каравела, 2009. 448 с.
7. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навч. Посібник Київ: Центр учб. літ., 2016. 125 с.
8. Лисянська Т.М. Педагогічна психологія.: навч. посіб. / Т.М. Лисянська. К: Каравела, 2016. 264 с. (Рекомендовано МОН України.).
9. Поліщук В.М. Виховання особистості: повсякдення і стереотипи. Глухів, 2004.
10. Поліщук В.М. Вікова та педагогічна психологія. Суми, 2005. 220 с.
11. Поліщук В.М. Криза 13 років: феноменологія, проблеми. Суми, 2007.
12. Поліщук С.А. Вольовий розвиток дітей молодшого шкільного віку. Суми, 2005.
13. Савчин М. В. Педагогічна психологія: навч. посіб. К. : Академвидав, 2007. 424 с.
14. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія : навч. Посібник К. : Академвидав, 2009. 360 с.

15. Сергеєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. Вікова психологія : навч. посібник. Київ: Центр учб. літ., 2018. 375с.
16. Скрипченко О.В., Долинська Л.В., Огороднійчук З.В. та ін. Вікова та педагогічна психологія: навч. посібник. К.: Каравела, 2008. 400 с. (<http://194.44.152.155/elib/local/sk743646.pdf>)
17. Степанов О.М. Педагогічна психологія : навч. Посібник К. : Академвидав, 2011. 414 с.
18. Токарева Н.М., Шамне А.В. Вікова та педагогічна психологія : навчальний посібник Київ, 2017. 548 с.

(Мовно-літературна освітня галузь)

Основна література

1. Вашуленко М. С. Нова українська школа : методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу : навч.-метод. посіб. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2019. 192 с.
2. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі: Метод. посіб. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 400 с.
3. Вашуленко М. С., Вашуленко О. В. Українська мова. Буквар: підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2 частинах). Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018.
4. Вашуленко М. С., Дубовик С. Г. Українська мова та читання : підручник для 2 класу ЗЗСО (у 2 ч.). Київ : Видавничий дім «Освіта», 2019. 144 с.
5. Вашуленко М. С., Васильківська Н. А., Дубовик С. Г. Українська мова та читання : підручник для 3 класу ЗЗСО (у 2 ч.). Київ : Видавничий дім «Освіта», 2020. 160 с.
6. Вашуленко М. С., Васильківська Н. А., Дубовик С. Г. Українська мова та читання : підручник для 4 класу ЗЗСО (у 2 ч.). Київ : Видавничий дім «Освіта», 2021. 168 с.
7. Вашуленко О.В. Формування у молодших школярів умінь створювати власні висловлювання на уроках літературного читання / [Електронне видання]: методичні рекомендації. Київ: Педагогічна думка, 2020. 71 с.
8. Державний стандарт початкової освіти. *Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 класи*. Київ : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. С. 92–122.
9. Закон України «Про освіту». *Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 класи*. Київ : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. С. 3 – 91.
10. Інноваційні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі: навч. посіб. / М-во освіти і науки України, Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка; за заг. ред. Н. В. Гудими. Кам'янець-Подільський : Друк-сервіс, 2018. 166 с.
11. Коваль Г., Деркач Н., Наумчук М. Методика викладання української мови. Навч. посіб. Т. : Астон, 2018. 287 с.
12. Котик Т.М. Методика навчання української мови в початковій школі : Навчально-методичний посібник для студентів дистанційної форми навчання спеціальності «Початкова освіта». Івано-Франківськ, 2015. 295 с.

13. Методика навчання каліграфічного письма в початковій школі : навчальний посібник для студентів денної та заочної форм навчання педагогічних закладів вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта / упорядник Н. О. Янко. Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2021. 92 с.
14. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. Київ : Літера ЛТД, 2011. 364 с.
15. Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів другого класу (затверджено наказом МОН України від 27.08.2019 р. № 1154). *Учитель початкової школи*. 2019. № 9. (вкладка);
16. Наказ МОН від 16.09.2020 №1146 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів третіх і четвертих класів Нової української школи».
17. Нова українська школа: Порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н.М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяда», 2017. 206 с.
18. Пономарьова К. І. Українська мова. Буквар: підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2 частинах). Київ : Оріон, 2018.
19. Пономарьова К. І., Гайова Л. А. Українська мова та читання : підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 4 частинах). Київ : УОВЦ «Оріон», 2019. 80 с.
20. Пономарьова К. І., Гайова Л. А. Українська мова та читання : підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 4 частинах). Київ : УОВЦ «Оріон», 2020. 80 с.
21. Пономарьова К. І., Гайова Л. А. Українська мова та читання : підручник для 4 класу закладів загальної середньої освіти (у 2 частинах). Київ : УОВЦ «Оріон», 2021. 160 с.
22. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 88 с.
23. Прищепа О. Ю. Формування і розвиток навичок письма молодших школярів на засадах диференційованого підходу: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 72 с.
24. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підручн. Київ : Грамота, 2012. 504 с.
25. Савченко О. Я. Система міжпредметних завдань на уроках літературного читання: методичний посібник/ Савченко О. Я. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. - 104 с. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/posibnyk_savchenko_pereverstano_.pdf.
26. Савченко О.Я. Уміння вчитися — ключова компетентність молодшого школяра посібник; Савченко О.Я. Київ: Педагогічна думка, 2014. 176 с. URL: <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/savchenko.indd- 2014.pdf>.
27. Бадер В. І. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів. 1–4 класи: Навч. пос. Донецьк: ВДБВ «ДОНБАС», 2013. 160 с.
28. Технології формування навчальних досягнень молодших школярів на засадах компетентнісного підходу : метод. посіб. / Надія Бібік, Валентина Мартиненко, Оксана Вашуленко, Наталія Листопад, Тетяна Юношева ; Ін-т педагогіки НАПН України. Відділ початкової освіти ім. О. Я. Савченко. Київ,

2023. 408 с. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2023/11/Posibnyk_2023-3.pdf.

29. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. Київ : Видавництво «Світоч», 2019. С. 114 – 125. С. 244–254.

Додаткова література

1. Бадзюк О. Розвиток мовлення. Написання докладного переказу. II цикл навчання (3–4 класи). *Початкова школа*. 2020. № 5–6.

2. Баранова Н., Коцур Н. Дослідницька та експериментальна діяльність в умовах НУШ. *Початкова школа*. 2019. № 9.

3. Бурлака С. «Що ж ти нам, весно, принесла...». *Початкова школа*. 2019. № 6.

4. Василега Ольга. Адаптаційно-ігровий цикл навчання: урахування вікових особливостей дітей 6–8-річного віку в контексті впровадження НУШ. *Учитель початкової школи*. 2019. № 9.

5. Вашуленко М., Дубовик С. Методичні рекомендації до роботи за новим підручником «Українська мова», 2 клас. *Початкова школа*. 2019. № 7.

6. Вашуленко М., Вашуленко О. Про роботу за Букварем нового видання. *Початкова школа*. 2018. № 8.

7. Вашуленко М., Дубовик С. Тематично-календарне планування з української мови, 2 клас. *Початкова школа*. 2019. № 8.

8. Вашуленко М., Дубовик С. Формування в учнів початкових класів дослідницьких умінь на матеріалі програмового курсу української мови. *Початкова школа*. 2020. № 3. № 4.

9. Гетьман Оксана. Щоб у навчанні мати успіхи помітні, освоюємо стратегії новітні. Застосування прийомів розвитку критичного мислення. *Учитель початкової школи*. 2019. № 9.

10. Гойда Т. Урок навчання грамоти (читання), 1 клас (за підручником К. Пономарьової «Українська мова. Буквар». 1 клас. Частина 2). *Початкова школа*. 2020. № 9.

11. Губрєва С. Вправи для розвитку критичного мислення. *Початкова школа*. 2019. № 11.

12. Гузь О. Актуальні шляхи удосконалення читацької компетентності учнів в умовах НУШ. *Початкова школа*. 2019. № 5.

13. Гуцалюк Т. У дивосвіті мови (Квест для учнів 2 класів). *Початкова школа*. 2019. № 2.

14. Дейнека К. Урок зв'язного мовлення у 2 класі. *Початкова школа*. 2020. № 10.

15. Дробчак Я., Кутняк І. Урок-мандрівка як засіб формування в учнів початкової школи ключових компетентностей. *Початкова школа*. 2019. № 6.

16. Заєць Л. Інтегрований урок навчання грамоти та курсу «Я досліджую світ», 1 клас. *Початкова школа*. 2019. № 9.

17. Захарійчук М. Особливості роботи за навчально-методичним комплексом з української мови до підручника «Українська мова та читання. 3 клас. Частина 1» (автор М. Д. Захарійчук). *Початкова школа*. 2020. № 9.

18. Захарійчук М. Реалізація завдань Нової української школи на основі навчального змісту Букваря (авт. М. Захарійчук). *Початкова школа*. 2018. № 8.

19. Зенченко Т.Ф. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до формування комунікативної компетентності в учнів засобами інтерактивних

технологій: європейський досвід. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка») Випуск № 10(44). Київ. 2024. С.191-204. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10\(44\)-191-203](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10(44)-191-203).

20. Зенченко Т.Ф. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до реалізації мети мовно-літературної освітньої галузі за допомогою інтерактивних технологій. Вісник науки і освіти. Випуск № 11(29). Київ. 2024. С.1131-1145. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-11\(29\)-1131-1144](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-11(29)-1131-1144).

21. Зозуляк А. Розвиток творчої особистості молодшого школяра в системі навчання за науково-педагогічною програмою «Інтелект України». *Початкова школа*. 2019. № 2.

22. Здорова В., Джулинська І., Павленко Л., Шевченко О. ЛЕГО-технологія для української мови. *Початкова школа*. 2019. № 12.

23. Іщенко О., Логачевська С. Інтегрований підручник як основа формування «компетенцій майбутнього» в учнів Нової української школи. *Початкова школа*. 2019. № 2.

24. Іваненко О. Розвиток емоційного інтелекту на прикладі складання есе. *Початкова школа*. 2019. № 8.

25. Карпищенко Наталія, Кузнецова Світлана. Овочі смачненькі, гарні і корисні приємно нам вивчати і куштувати, звісно! Конспект занять інтегрованого навчального дня у 1-му класі. *Учитель початкової школи*. 2020. № 7 – 8.

26. Кистанчук Н. Урок-казка з української мови в 1 класі. *Початкова школа*. 2020. № 9.

27. Киян Л. «Робот», «річка», «рід» – тепер ми вивчаєм букву «Р». Інтегрований урок у 1-му класі. *Учитель початкової школи*. 2020. № 7–8. (Електронна частина. С.31)

28. Климченко А. Система вивчення будови слова у початковій школі. *Початкова школа*. 2015. № 5.

29. Космовський Б. Конструювання і моделювання в Новій українській школі. *Початкова школа*. 2019. № 6.

30. Костенко О. Ми хочемо, щоб подружились з нами частини мови і комп'ютерні програми. Урок української мови у 3-му класі. *Учитель початкової школи*. 2020. № 1. С.23–25.

31. Котяхова Н. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів у контексті Нової української школи. *Початкова школа*. 2019. № 6.

32. Красоткіна Н. Розвиваємо у дітей спостережливість. *Початкова школа*. 2018. № 1.

33. Кріль О. Формування громадянських та соціальних компетентностей у молодших школярів. *Початкова школа*. 2019. № 9.

34. Крюкова О. Урок української мови, 2 клас. *Початкова школа*. 2019. № 5.

35. Кузнецова С. Комбінований урок-подорож з української мови, образотворчого мистецтва та музичного мистецтва в 3 класі. *Початкова школа*. 2019. № 11.

36. Курило В., Остроуменко А. Створення успішного освітнього середовища для гармонійного розвитку молодшого школяра. *Початкова школа*. 2019. № 2.

37. Куріпта В. У грі вивчати букви веселіше. Урок пройде цікаво і жвавіше. Ігри з навчання грамоти у 1-му класі. *Учитель початкової школи*. 2020. № 1. С.32–35.
38. Лаврів Н. Квест «Мандрівка країною знань». *Початкова школа*. 2019. № 5. (є цікаві завдання).
39. Лапуренко В. Журавлики-журавлі (4 клас). *Початкова школа*. 2019. № 9
40. Лизак Н. Мета і завдання уроків читання у післябукварний період навчання грамоти. *Початкова школа*. 2019. № 2.
41. Лобчук О. Формування мовленнєвого етикету у молодших школярів. *Початкова школа*. 2017. № 7.
42. Марченко Л. Система вправ з розвитку критичного мислення на уроках в початкових класах. *Початкова школа*. 2018. № 1
43. Мельник О. Підготовка вчителів початкових класів до формування емоційного інтелекту учнів. *Початкова школа*. 2019. № 11.
44. Митник О., Стрижак А. Система завдань, спрямованих на формування комунікативних умінь як складової соціальної успішності молодшого школяра. *Початкова школа*. 2019. № 9.
45. Михайленко Т. Перевірні роботи з української мови, 4 клас. *Початкова школа*. 2019. № 4.
46. Навчання української мови в 3 класі / М.С. Вашуленко, Н.А. Васильківська, С.Г. Дубовик. К.: Видавничий дім «Освіта», 2020. 160 с. <https://ru.calameo.com/read/005702959d08b3c288083?page=1&view=slide>
47. Петрик О. Реалізація комунікативно-діяльнісного підходу у мовно-мовленнєвій освіті молодших школярів. *Початкова школа*. 2019. № 6.
48. Пилипенко Т. Урок розвитку зв'язного мовлення, 3 клас (робота над твором-міркуванням). *Початкова школа*. 2017. № 3.
49. Полякова І. Стратегія «Фішбоун», варто знати, системне мислення дасть змогу розвивати. Можливості використання стратегії «Фішбоун» у роботі з молодшими школярами. *Учитель початкової школи*. 2020. № 7–8. С.18–21.
50. Пономарьова К. Особливості навчання української мови в 3 класі. *Початкова школа*. 2020. № 9.
51. Пономарьова К.І. Пріоритети в навчанні грамоти першокласників НУШ. *Початкова школа*. 2018. № 8.
52. Приходько Алла. Розвиваємо і збагачуємо мовлення учнів. *Початкова школа*. 2020. № 7.
53. Рондяк Л. Технології формування партнерської взаємодії учнів у практичній підготовці майбутніх учителів початкових класів. *Початкова школа*. 2019. № 6.
54. Савченко О. Закон України «Про освіту»: коментар у контексті проблем реформування початкової освіти. *Початкова школа*. 2018. № 1.
55. Сібільова А., Зданевич Н. Диференційовані завдання з української мови для 2 класу. *Початкова школа*. 2018. № 1.
56. Сінна І. «Екскурсія» до друкарні. Урок української мови в 3 класі. *Початкова школа*. 2019. № 12.
57. Сінна І. Урок української мови в 3 класі («Екскурсія» дитячими театрами). *Початкова школа*. 2020. № 4.

58. Слюсар Юлія. Навчатися з набором лего цікаво, весело і легко. *Учитель початкової школи*. 2020. № 7 – 8.
59. Собко В. Мова єдина у кожного з нас, будемо вивчати її повсякчас. Виховання інтересу до рідного слова. *Учитель початкової школи*. 2020. № 7–8.
60. Собко В. Словник як засіб реалізації компетентнісного підходу. *Учитель початкової школи*. 2019. № 9.
61. Собко В. О. Підготовка майбутніх учителів до реалізації компетентнісного підходу у початковому курсі української мови. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Вип. 1 (54). Глухів, 2024. С. 207–214.
62. Собко В. О. Формування мовно-мовленнєвої компетентності здобувачів початкової освіти: методичні аспекти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Серія: Педагогічні науки. Глухів, 2024. № 3 (56). С. 118–126.
63. Трачук О. Добра справа для природи. *Початкова школа*. 2018. № 1.
64. Трофіленко В. Робота над розвитком мовлення учнів – важлива складова мовленнєвої компетентності. *Початкова школа*. 2019. № 7.
65. Чадукова О. Інтегрований урок з використанням інтелект-карти у 3 класі. *Початкова школа*. 2019. № 2.
66. Черноус З. Інтегрований урок, 3 клас. (*Читання. Українська мова. Я у світі. Музика. Трудове навчання. Образотворче мистецтво*) *Початкова школа*. 2019. № 12.
67. Шаповалова Т. Ранкові зустрічі. Тиждень 5 «Осінь мозаїка». *Початкова школа*. 2019. № 9.
68. Юрченко Оксана. Навчання в радість. Способи мотивування молодших школярів до навчання у школі. *Учитель початкової школи*. 2019. № 9.
69. Ягупа І. Інтегровані заняття у 1 класі. *Початкова школа*. 2019. № 2. (Тема тижня «Зима»)
70. Ягупа І. Інтегровані заняття у 1 класі. *Початкова школа*. 2018. № 1.
71. Якименко С., Авраменко К., Тимченко А., Філімонова Т., Іванець Н. Інтегрований навчальний день у 2 класі. *Початкова школа*. 2019. № 4. (за навчальною програмою «Світ, в якому я живу» професора С. Якименко Миколаївського НУ ім. В.О.Сухомлинського. Галузі: мовно-літературна; інформативна; природнича; математична)
72. Яремчук Т. Мандрівка Всесвітом (4 клас). *Початкова школа*. 2019. № 2.

Методика навчання літературного читання

Основна література

1. Богданець-Білоskalенко Наталія, Шумейко Юлія. Особливості роботи за навчально-методичним комплексом до підручника «Українська мова та читання. 3 клас. Частина 2» (автори: Н. Богданець-Білоskalенко, Ю. Шумейко). *Початкова школа*. 2020. № 9.
2. Державний стандарт початкової освіти. *Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 класи*. К.: ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. С. 92–122.

3. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 класи. К.: ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. С. 124–134; С. 190–2015.
4. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. К.: Видавництво «Світоч», 2019. С. 114 – 125. С.244–254.
5. Вашуленко О. Методичні рекомендації щодо роботи за новим підручником «Українська мова та читання. 3 клас. Частина 2» (автор О. В. Вашуленко). Початкова школа. 2020. № 9.
6. Вашуленко М.С., Зенченко Т.Ф. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до викладання мовно-літературної освітньої галузі. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Вип. 3 (50). 1 част. Глухів, 2022. С. 78-85 (1,0 д.а., власний внесок 0,5 д.а.). DOI: 10.31376/2410-0897-2022-3-50-78-85.
7. Гузь О. Актуальні шляхи удосконалення читацької компетентності учнів в умовах НУШ. *Початкова школа*. 2019. № 5.
8. Гриценко Т. Б. Українська мова за професійним спрямуванням: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2018. 624 с.
9. Дитяча література: курс лекцій/ Автори-укладачі: І. Г. Данильченко, Т. Ф. Зенченко. Суми : ФОП Цьома С.П., 2022. 202 с.
10. Зенченко Т.Ф. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до формування комунікативної компетентності в учнів засобами інтерактивних технологій: європейський досвід. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка») Випуск № 10(44). Київ. 2024. С.191-204. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10\(44\)-191-203](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10(44)-191-203).
11. Зенченко Т.Ф. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до реалізації мети мовно-літературної освітньої галузі за допомогою інтерактивних технологій. Вісник науки і освіти. Випуск № 11(29). Київ. 2024. С.1131-1145. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-11\(29\)-1131-1144](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-11(29)-1131-1144).
12. Зенченко Т.Ф. Підготовка до конструювання уроків мовно-літературної освітньої галузі: практичний аспект. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка Серія: Педагогічні науки*. Глухів, 2024. №3 (56). (Подано до друку, випуск грудень 2024.).
13. Коваленко Л. Формування ключових компетентностей на уроках літературного читання. *Початкова школа*. 2017. № 1.
14. Кузнецова Г.П., Корчова О.М., Кухарчук І.О., Холявко І.В. Культура мовлення та риторика: навчальний посібник. Глухів, 2020. 324 С.
15. Мартиненко В. О Індивідуальний підхід до формування і розвитку навички читання молодших школярів: методичний посібник./Мартиненко В. О. Київ : КОНВІ ПРИНТ, 2020. 104 с. URL: <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/posibnyk-martynenko.pdf>
16. Мартиненко В. Читацька діяльність молодших школярів: сучасні тенденції розвитку. *Початкова школа*. 2017. № 8.
17. Омельчук С., Климович С. Мовмо й пишімо поправно: навчальний посібник. Одеса: Олді+2024. 80 с.
18. Пентилюк М., Маруніч І., Гайдаєнко І. Ділове спілкування та культура мовлення. К.: Центр учбової літератури, 2021. 224 с.

19. Савченко О.Я. Методика читання у початкових класах : Посіб. для вчителя. К.: Освіта, 2007. 334 с.
20. Савченко О. Новий підручник «Читання» для 2 класу: методичний коментар і тематичне планування. *Початкова школа*. 2019. № 8. № 9.
21. Савченко О. Методичні рекомендації до впровадження програми з літературного читання у 3 класі. *Початкова школа*. 2020. № 9.
22. Савченко О. Я. Система міжпредметних завдань на уроках літературного читання: методичний посібник/ Савченко О. Я.: Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020.104 с. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/posibnyk_savchenko_pereverstano_.pdf.
23. Савченко О.Я. Уміння вчитися — ключова компетентність молодшого школяра посібник; Савченко О.Я. К.: Педагогічна думка, 2014. 176 с. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/08/savchenko.indd-_2014.pdf.
24. Технології формування навчальних досягнень молодших школярів на засадах компетентнісного підходу: метод. посіб. / Надія Бібік, Валентина Мартиненко, Оксана Вашуленко, Наталія Листопад, Тетяна Юношева; Ін-т педагогіки НАПН України. Відділ початкової освіти ім. О. Я. Савченко. Київ, 2023. 408 с. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2023/11/Posibnyk_2023-3.pdf.

Інформаційні ресурси

25. Підручники для осіб з особливими освітніми потребами. 3 клас. «Літературне читання» підручник для осіб з особливими освітніми потребами (F 70) 3 клас (авт. Вавіна Л. С.) URL: <https://surl.li/lqcgew>
26. Матеріали для розвитку навичок читання. Для вікової категорії 6-8 років, для дітей з ООП. URL: <https://naurok.com.ua/chitannya-po-skladah-material-dlya-ditey-z-oor-437623.html>.
27. Покращуємо навички читання дитини з ООП в умовах дистанційного навчання. URL: <https://mmr3.irc.org.ua/news/17-25-04-21-03-2023>.
28. Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами / методичні рекомендації / укладачі: Н. Софій, О. Стягунова, О. Федоренко. Київ, УІРО, 2024, 40 с. URL: <https://surl.li/ptmegw>.

Додаткова література

1. Антонкова М. Інтегрований день у 2 класі (Літературне читання, математика, природознавство, образотворче мистецтво). *Початкова школа*. 2019. № 4.
2. Бойчук Ю.Д., Казачінер О.С. Огляд ефективних методик навчання читання дітей з особливими освітніми потребами. *The V International Science Conference «Theoretical and scientific bases of development of scientific thought»*, February 16 – 19, 2021, Rome, Italy. P/370-375. URL: <https://surl.li/zrvwwx>.
3. Биканова Н. Урок літературного читання, 4 клас. *Початкова школа*. 2019. № 2.
4. Варухіна Л. Ранкова зустріч «Весна іде, красу несе!» / Урок читання у 2 класі, «Веснянки». *Початкова школа*. 2020. № 4.
5. Вашуленко Оксана. Інтеграція різних видів мистецтв на уроках літературного читання. *Учитель початкової школи*. 2016. № 2.

6. Волинкіна Н.В. Розвиток навичок читання у початковій школі. *Початкове навчання та виховання*. 2016. № 28–29. С. 8–14.
7. Горбунова Л. Урок літературного читання, 2 клас. *Початкова школа*. 2019. № 6.
8. Дзюба О. Збудуться заповітні мрії. *Початкова школа*. 2019. № 12.
9. Дульська М. І нині Мономахові повчання не втратили свого звучання. Урок позакласного читання у 4-му класі. *Учитель початкової школи*. 2019. № 8. С. 38–41.
10. Заставська Г. Урок роботи з дитячою книжкою, 1 клас. *Початкова школа*. 2019. № 8.
11. Зілінська Н. Використання лепбуку на уроці літературного читання. *Початкова школа*. 2019. № 6.
12. Касперська Галина. Українська народна пісня. Телеміст (Інтегрований урок з музики та літературного читання). *Початкова школа*. 2018. № 1.
13. Кацубо Я. Урок літературного читання в 3 класі з елементами гуманної педагогіки Ш.О.Амонашвілі. *Початкова школа*. 2019. № 5.
14. Київська О. Читаймо Кіплінга, дорослі й діти, і вчимося природу розуміти. Урок позакласного читання у 4-му класі. *Учитель початкової школи*. 2019. № 8. С. 42–44.
15. Коваленко Л. Формування ключових компетентностей на уроках літературного читання. *Початкова школа*. 2017. № 1.
16. Лагола І. Читач – текст – автор: навчаємо сприймати художній твір вдумливо. Використання прийомів розвитку критичного мислення та елементів бібліопсихології на уроках літературного читання. *Учитель початкової школи*. 2020. № 2. С.6 .
17. Лютко І. Тести для уроків літературного читання (3–4 класи). *Початкова школа*. 2019. № 5.
18. Мариненко І. Вишиванка – душа українського народу. Інтегрований урок читання та образотворчого мистецтва. *Початкова школа*. 2018. № 1.
19. Мартиненко В. Читацька діяльність молодших школярів: сучасні тенденції розвитку. *Початкова школа*. 2017. № 8.
20. Мартисенко Т. Добро, як сонце, завжди гріє (Інтегрований урок: літературне читання. Християнська етика. Музика, 4 клас). *Початкова школа*. 2019. № 5.
21. Науменко Віра. Ознаки жанрів пригадаймо – казки, легенди, міфи упізнаймо. Система роботи над легендами у 1 – 4 класах. *Учитель початкової школи*. 2016. № 1.
22. Пастушенко Вікторія. Друзі пізнаються в біді. Урок літературного читання у 4-му класі. *Учитель початкової школи*. 2016. № 1.
23. Полєвікова О. Нова українська школа: відчуємо, думаємо, діємо. Проект інноваційного уроку, присвяченого письменнику рідного краю та його творчості. *Початкова школа*. 2017. № 4.
24. Савченко О. Види міжпредметних завдань на уроках літературного читання. *Початкова школа*. 2019. № 2.
25. Савченко О. Літературне читання: інтерактивні методи і прийоми. *Початкова школа*. 2017. № 4.

26. Савченко О. Новий підручник «Читання» для 2 класу: методичний коментар і тематичне планування. *Початкова школа*. 2019. № 8. № 9.
27. Савченко О. Розуміння молодшими школярами літературних творів: сутність процесу і засоби формування. *Початкова школа*. 2017. № 8.
28. Самокиш Т. Рідне, неповторне, неозоре, збережімо наше Чорне море! Інтегрований урок у 4-му класі. *Учитель початкової школи*. 2019. № 8. С.35 .
29. Слабинська Н. Інтегрований урок української мови і читання у 2 класі за Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом О.Я.Савченко. *Початкова школа*. 2020. № 3.
30. Стрюк Т. Інтегрований урок у 4 класі (Літературне читання, трудове навчання, предмет «Я у світі»). *Початкова школа*. 2018. № 1.
31. Тернавич Т. Урок позакласного читання в 3 класі. *Початкова школа*. 2019. № 4.
32. Трунова В. Основні положення щодо позакласного читання в початкових класах. *Початкова школа*. 2011. № 9.
33. Трунова В. Методика позакласного читання в підготовчий і початковий періоди. *Початкова школа*. 2011. № 10.
34. Трунова В. Методика позакласного читання в основний період. *Початкова школа*. 2012. № 7.
35. Тупіцина Є., Качан Л. Віночок українських пісень. Бінарний урок з літературного читання та музичного мистецтва. *Початкова школа*. 2020. № 4.
36. Чабайовська М., Шароварко С. Застосування технології формування критичного мислення молодших школярів у процесі вивчення творчості Т.Г.Шевченка. *Початкова школа*. 2020. № 3.
37. Чабайовська М., Шароварко С. Формування ключових та предметних компетентностей молодших школярів на уроках літературного читання (на матеріалі творчості Т.Г.Шевченка). *Початкова школа*. 2014. № 9.
38. Шаповалова І. «Поетична квітка України» (Поетичний ранок, присвячений Лесі Українці). *Початкова школа*. 2017. № 7.
39. Halyna Kuznetsova, Alona Panasenko, Liubov Luchkina, Tetiana Zenchenko, Iryna Danylchenko. Dialogic learning as means of forming the communication skills of higher education students. *Revista de Tecnología de Información y Comunicación en Educación*. 2023. Volumen 17, № 2. Abril-junio P. 101 – 115. URL: <https://revistaeduweb.org/index.php/eduweb/article/view/521/614> DOI: <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2023.17.02.9>.

Методика навчання іноземної мови

Основна література

1. Карпюк О. Навчально-методичний посібник. Нова українська школа: методика навчання англійської мови у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу. 2021 р. Київ: Лібра Терра. 176 с.
2. Кміть О.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Конспект лекцій для студентів спеціальності 013 Початкова освіта, спеціалізації Іноземна мова (англійська). Чернігів: ЧНПУ, 2017. 117 с.
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів /

Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с. <https://kmaecm.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/bigych-o.-b.-borysko-n.-f.-boreczka-g.-e.-ta-in.-2013-metodyka-navchannya-inozemnyh-mov-i-kultur-teoriya-i-praktyka.pdf>

4. Пахомова Т. О., Гальченко О. Ю. Методика навчання іноземних мов : Навчально-методичний посібник для студентів освітнього ступеня «бакалавр» напряму підготовки «Мова і література (англійська)». Запоріжжя : Кругозір, 2015. 164 с.

6. Пінчук І. О. Іншомовна комунікативна компетентність учителя початкової школи: теорія та методика: монографія / за наук. ред. Л. Я. Бірюк. Черкаси: Чабаненко Ю. А., 2020. 330 с.

7. Пінчук І. О. Особливості навчання англійської мови учнів початкових класів: навчальний посібник з методики навчання іноземних мов у початковій школі / укладач Пінчук І. О. Глухів: РВВ Глухівського НПУ імені О. Довженка, 2015. 119 с.

8. Пінчук І. О., Шерудило А. В. Педагогічна діяльність у дитячих оздоровчих таборах з вивченням англійської мови: навчально-методичний посібник для студентів педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Лінгвістичні англомовні ігри в літньому мовному таборі. Суми. Вінніченко М. Д., 2018. 124 с.

9. Практикум з методики навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх навчальних закладах : англ. мова, нім. мова, франц. мова, ісп. мова: навчальний посібник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін./ за редакцією Ніколаєвої С.Ю. Київ: Ленвіт, 2016. 402 с.

10. Редько В. Г. Організація компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у початковій школі : метод. рек. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2019. 36 с.

11. Редько В. Г., Коваленко О. Я., Шопулко М. Н., Горошкін І. О., Довбищенко Ф. В., Пасічник О. С., Яковчук М. В. Навчання іноземних мов у гімназії : Збірник методичних матеріалів для вчителів іноземних мов / за заг. ред. Редька В. Г. Тернопіль : Лібра Терра, 2023. 92 с. <https://undip.org.ua/library/navchannia-inozemnykh-mov-u-himnazii-zbirnyk-metodychnykh-materialiv-dlia-vchyteliv-inozemnykh-mov/>

12. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник. Київ : Ленвіт, 2005. 208с.

13. Харченко Т. Г. Методика навчання іноземних мов у школі: збірник тестових завдань. Навчально-методичний посібник Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ. 2019 р. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/30302>

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

(Математична освітня галузь)

Основна література

1. Богданович М.В., Лищенко Г.П. Пропедевтика алгебри та геометрії в початковій школі. Посібник для вчителя. Київ : Генеза, 2011. 208 с.

2. Державний стандарт початкової освіти. *Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 класи*. Київ : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. С. 92–122.

3. Коваль Л.В., Скворцова С.О. Методика навчання математики: теорія і практика: Підручник для студентів за спеціальністю 6.010100 «Початкове навчання», освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Харків: ЧП «Принт-Лідер», 2011. 414 с.
4. Корчевська О. П. Навчаємо математики. Методика роботи над задачами. Тернопіль : Мандрівець, 2008. 106с.
5. Корчевська О. П. Навчаємо математики. Методика обчислень. 1 — 4 класи. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 156с.
6. Нова українська школа: Порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н.М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяда», 2017. 206 с.
7. Листопад Н.П. Вивчення величин на уроках математики в початковій школі на засадах компетентнісного підходу. Київ: Педагогічна думка, 2020. 72 с.
8. Онопрієнко О., Листопад Н., Скворцова С. Компетентнісний підхід до навчання математики. Київ : Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2014. 128 с.
9. Скворцова С. О., Онопрієнко О.В. Нова українська школа: методика навчання математики у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 352 с.
10. Скворцова С. О., Онопрієнко О.В. Нова українська школа: методика навчання математики у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Ранок», 2020. 320 с.
11. Скворцова С.О. Сюжетні задачі, що містять сталу величину: 3-4 класи. Київ: Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. 128 с.
12. Скворцова С.О. Сюжетні задачі на процеси. Київ: Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. 128 с.
13. Скворцова С.О. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до навчання молодших школярів розв'язувати сюжетні математичні задачі: [монографія]. Харків: «Ранок-НТ», 2013. 331 с.
14. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1 – 2 класи. Київ : ТД «ОСВІТА – ЦЕНТР+», 2018. 240с.
15. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 3 – 4 класи. <https://mon.gov.ua/ua/osvita>.

Додаткова література

1. Бібік Н.М., Вашуленко М.С., Мартиненко В.О. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2014. 346 с.
2. Листопад Н. П. Математика: підруч. для 1 кл. закладів загальної середньої освіти. Київ : УОВЦ «Оріон», 2018. 144 с.
3. Листопад Н. П. Математика: підруч. для 2 кл. закладів загальної середньої освіти. Київ : УОВЦ «Оріон», 2019. 160 с.
4. Листопад Н. П. Математика: підруч. для 3 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) : Частина 1 . Київ : УОВЦ «Оріон», 2020. 128 с.
5. Листопад Н. П. Математика: підруч. для 3 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) : Частина 2. Київ : УОВЦ «Оріон», 2020. 128 с.

6. Листопад Н. П. Математика: підруч. для 4 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) : Частина 1. Київ : УОВЦ «Оріон», 2021. 144 с.
7. Листопад Н. П. Математика: підруч. для 4 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) : Частина 2 . Київ : УОВЦ «Оріон», 2021. 128 с.
8. Скворцова С. Обчислювальні навички як складова предметної математичної компетентності молодшого школяра. *Початкова школа*. 2012. №9. С. 39-42.
9. Скворцова С. О., Онопрієнко. О.В. Математика : підруч. для 1 кл. закл. загал. серед. освіти. Харків : Вид-во «Ранок», 2018. 144 с.
10. Скворцова С. О., Онопрієнко. О.В. Математика : підруч. для 2 кл. закл. загал. серед. освіти. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 144 с.
11. Скворцова С. О., Онопрієнко. О.В. Математика : підруч. для 3 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 1. Харків : Вид-во «Ранок», 2020. 128 с.
12. Скворцова С. О., Онопрієнко. О.В. Математика : підруч. для 3 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 2 . Харків : Вид-во «Ранок», 2020. 136 с.
13. Скворцова С. О., Онопрієнко. О.В. Математика : підруч. для 4 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 1 . Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 136 с.
14. Скворцова С. О., Онопрієнко. О.В. Математика : підруч. для 4 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 2 . Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 136 с.
15. Непомняща Г.І. Підготовка майбутнього вчителя до опрацювання окремих видів простих задач у сучасній початковій школі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* : наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбруюва. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 544 с. С.225 – 237.
16. Непомняща Г.І. Підготовка майбутнього вчителя до вивчення частин і дробів у початкових класах // *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / [редкол.: А.В. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : КПУ, 2022. Вип. 80. 234 с. Т. С. 97 - 101.
17. Непомняща Г.І. Формування у молодших школярів умінь розв'язувати задачі у процесі вивчення початкового курсу математики : навчальний посібник. Глухів : РВВ ГНПУ, 2015. 122 с.

**Рекомендована література
(Інформатична освітня галузь)
Основна**

1. Биков В.Ю., Жук Ю. О. Засоби навчання нового покоління в комп'ютерно орієнтованому навчальному середовищі. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2005. № 5. С. 20-24.
2. Горячев А. ІКТ в освіті: інноваційні підходи. Львів: Видавництво. 2021.
3. Гриневич Л. М., Морзе Н. В., Вембер В. П., Бойко М. А. Роль цифрових технологій у розвитку екосистеми STEM-освіти. *Інформаційні технології та засоби навчання*. 2021; №83(3): 1–25 с.
4. Ігнатенко О. В. Будова та основні складові інформаційних систем: навчально-методичний посібник. Суми, видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2022. 100 с. ISBN 978-966-473-311-0.

5. Зарецька І. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті: теорія і практика. Київ: Видавництво; 2020.
6. Касова К. Викладання основ інформатики і комп'ютерної техніки для молодших школярів. *Початкова школа*. 2009. № 9. С. 33-39.
7. Кивлюк О. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в системі навчальних дисциплін початкової школи. *Початкова школа*. 2004. №4. С.34-35.
8. Колесніков С.Я. Сходинки до інформатики: Експериментальний підручник для 3 класу загальноосвітніх навчальних закладів. /Г.В. Ломаковська, Ф.М. Ривкінд, Й.Я. Ривкінд, О. Хобяков. Київ : АДЕФ-Україна, 2001. 68 с.
9. Корнієнко М.М., Крамаровська С.М., Зарецька І.Т. Сходинки до інформатики: Підруч. для 2 класу загальноосвіт. навч. закл. Харків: Ранок, 2012.
10. Коршунова О.В. Сходинки до інформатики: Підруч. для 2 класу загальноосвіт. навч. закл. Київ: Генеза, 2012.
11. Ломаковська Г.В., Проценко Г.О., Ривкінд Й.Я., Ривкінд Ф.М. Сходинки до інформатики: Підруч. для 2 класу загальноосвіт. навч. закл. Київ: Освіта, 2012.
12. Морзе Н.В. Методика навчання інформатики : навч. посіб. : у 4 ч. / Н.В. Морзе; за ред. акад. М.І. Жалдака. Ч. I : Загальна методика навчання інформатики. Київ : Навчальна книга, 2003. 256 с.
13. Морзе Н.В. Методика навчання інформатики : навч. посіб. : у 4 ч. / Н.В. Морзе; за ред. акад. М.І. Жалдака. Ч. II : Методика навчання інформаційних технологій. Київ : Навчальна книга, 2003. 288 с.
14. Морзе Н.В. Методика навчання інформатики : навч. посіб. : у 4 ч. / Н.В. Морзе; за ред. акад. М.І. Жалдака. Ч. III : Методика навчання основних послуг глобальної мережі Інтернет. Київ : Навчальна книга, 2003. 196 с.
15. Моцик Р.В. Вивчення пристроїв комп'ютера на уроках інформатики у початковій школі. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2014. Вип. 16. С. 242-246.
16. Шакотько В.В. Комп'ютер у початковій школі: навч.-метод. Посібник. Київ : ТОВ Редакція «Комп'ютер», 2007. 128 с.

Допоміжна

1. Використання мультимедійного проектору та електронної інтерактивної дошки в навчально-виховному процесі ВНЗ. Навчально-методичний посібник / В.В. Осадчий, К.П. Осадча, І.М. Сердюк. Мелітополь: РВЦ МДПУ, 2010. 132 с. ISBN 978-966-197-083-9
2. Грицька Т.С. Етапи формування та види інформаційних компетентностей учнів. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2010. №1. С. 41-42.
3. Жалдак М.І. Інформатика – фундаментальна наукова дисципліна. Вона має вивчати процеси і відповідні технології. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2010. №№ 1-3.
4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : [бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О.В. Овчарук]. К. : «К.І.С.», 2004. 112 с.

5. Корнієнко М.М., Іванова І. Д. Електронні таблиці Excel: теоретичні основи, приклади та завдання, практичні роботи. Харків : Веста, 2008. 48 с. + Додат. (48 с. + 16 с.).
6. Корнієнко М.М., Іванова і. Д. Інформатика. Основи алгоритмізації і програмування: Теоретичні основи, приклади та завдання, практичні роботи. Харків : Видавництво «Ранок», 2009. 48 с. + Додат. (48 с. + 16 с.).
7. Лещук І.М. Кабінет інформатики. Харків : Вид. група «Основа», 2010. 205 с.
8. Луньова Г.С. Формування інформаційно-технологічної компетентності в учнів старшої школи як потреба сучасної освіти. *Збірник наукових праць*. (Уманський держ. пед. університет ім. П. Тичини) / [ред. М.Т. Мартинюк]. Київ : Міленіум, 2005. С. 47-54.
9. Моделювання й інтеграція сервісів хмаро орієнтованого навчального середовища : монографія / [Копняк Н., Корицька Г., Литвинова С., Носенко Ю., Пойда С., Седой В., Сіпачова О., Сокол І., Спірін О., Стромило І., Шишкіна М.] ; / за заг. ред. С. Г. Литвинової. Київ : ЦП «Компринт», 2015. 162 с.
10. Облаштування кабінету інформатики в школі / упоряд. В. Лапінський. Київ : Шк. світ, 2008. 112 с.
11. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посібн./ О.І. Пометун, Л.В. Пироженко; за ред. О.І. Пометун. Київ : Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.

Інформаційні ресурси

1. Методика навчання інформатики. – [Режим доступу: <https://sites.google.com/site/informatikaushkoli/metodika-navcanna-informatiki>].
2. Слепуха Я. Специфіка та структура уроку інформатики у початковій школі.– Режим доступу: [http://liyalno1.blogspot.com/2013/11/blog-post_1.html].
3. Вимоги до уроку інформатики // Все на урок інформатики. – Режим доступу: [<http://urok-informatiku.ru/vimogi-do-uroku-informatiki/>].

Список рекомендованої літератури (Інтегрований курс «Я досліджую світ»)

1. Гільберг Т., Тарнавська С., Павич Н. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3–4 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу : навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2020. 240 с.
2. Карапузова Н.Д., Карапузова І.В., Помогайбо В.М., Починок Є.А. Основи природознавства : підруч. Київ : ВЦ «Академія», 2014. 368 с.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Електронний ресурс. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Кукалець М.В. Методика викладання природознавства у початковій школі: навч.-метод. посіб. Львів : «Новий світ-2000», 2011. 222 с.

5. Мозуль І.В. Навчання природознавства в сучасній початковій школі : навч. програма спецкурсу, курс лекцій та метод. рекомендації : навч.-метод. посіб. Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 236 с.

6. Мозуль І.В. Словник-довідник з природознавства : навч. посіб. Глухів : РВВ ГНПУ, 2015. 116 с.

7. На допомогу вчителю початкових класів. 1, 2, 3, 4 клас : для загальноосвіт. навч. закл. України. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2016. 144 с.

8. Рудницька Н.Ю., Синиця М.О. Педагогічні технології в початковій школі: Методичні рекомендації. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. 87 с.

9. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти : підруч. Київ : Грамота, 2012. 504 с.

10. Словник термінів для учнів початкових класів: посіб. для загальноосвіт. навч. закл. / За наук. ред. М.С. Вашуленка (у співавт. Собко В.О., Демидчик Г.С., Ігнатенко О.В., Мозуль І.В. та ін.). Київ : Видавничий дім «Освіта», 2016. 128 с.

11. Телячук В. П., Лесіна О. В. Інноваційні технології в початковій школі. Х. : Основа, 2007. 240 с.

12. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи: монографія / НΠΑН України, Ін-т педагогіки ; Бібік Н.М., Вашуленко М.С., Мартиненко В.О. та ін. Київ : Педагогічна думка, 2014. 343 с.

13. Хаминець В.В., Кірик М.Ю. Інновації в початковій школі. Ужгород : Інформаційно-видавничий центр ЗППО, 2008. 168 с.

Додаткова література

1. Бібік Н. М. Соціалізація молодших школярів у взаємозв'язку урочної та позаурочної діяльності: методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 104 с.

2. Білявський Г. О. Основи екології: теорія та практикум / Г. О. Білявський, Л. І. Бутченко К. : Лібра, 2014. 368 с.

3. Бойчук Ю. Д. Основи екології та екологічного права : навч. посіб. / Ю. Д. Бойчук, М. В. Шульга. Суми : Університетська книга, 2004. 351 с.

4. Борисенко Н.М., Москова Т.М. Основи природознавства з методикою: Навчально-методичні рекомендації. Херсон: Айлант, 2008. 64 с.

5. Брайон О. В., Чікаленко В. Г. Анатомія рослин. К.: Вища школа, 2002. 270 с.

6. Бровдій В.М., Гаца О.О. Екологічні проблеми України (проблеми ноогеніки). К.: НПУ, 2000. 110 с.

7. Васюкова Г.Т. Екологія. Підручник / Васюкова Г.Т., Ярошева О.І. К.: Кондор, 2009. 524 с.

8. Васютіна Т.М., Сав'юк Г.П., Сав'юк М.І. Основи природознавства: землезнавство. Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Початкова освіта». К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2014. 130с.

9. Волошин І. І. Загальне землезнавство: навч. посіб. для вузів. Ніжин: Видавництво Ніжинського педагогічного університету імені М. Гоголя, 2002. 294 с.

10. Волошин І. І., Уварова А. Є. Загальне землезнавство: практикум. К.: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2000 . 238 с.

11. Гавриленко О. П. Основи екології та безпека життєдіяльності. К.: Ніка-Центр, 2004.
12. Гандзюра В.П. Екологія: Навчальний посібник. Видання 3-є, перероблене і доповнене К.: ТОВ «Сталь», 2012. 345 с.
13. Гайнріх Д. Екологія: dtv-Atlas – пер. з 4-го нім. вид. / Гайнріх Д., Гердт М. К.: Знання-Прес, 2001. 287 с.
14. Географія України. К.: ЗАТ «Інститут передових технологій», 2006. 50 с.
15. Горопах Н. М. Методика ознайомлення дітей з природою: Хрестоматія. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2012. 432 с.
16. Джигирей В. С. Екологія та охорона навколишнього середовища: Навч. посіб. К.: Афіша, 2001. 271 с.
17. Джигирей В.С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища: навч. посібник. 3-тє видання. К.: Знання, 2004. 309 с.
18. Замула І. В. Екологія як об'єкт дослідження економічних наук у контексті стійкого розвитку. *Вісник Запорізького національного університету*. 2011. № 1. С. 202–210. (Серія: Економічні науки).
19. Екологія: Навч.-метод. посіб. К.: Вид-во КНЕУ, 2005.
20. Екологічна безпека та охорона навколишнього середовища. Підручник для студентів екологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / За ред. О.І.Бондаря, Г.І. Рудька. К.: Вид-во «ЕКМО», 2004. 423 с.
21. Екологічна енциклопедія: У 3 т. / Редколегія: А.В. Толстоухов (гол. ред.) та ін. К.: ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації» Т. І: А-Е. 2007. 432 с.; Т. 2: Є-Н. 2007. 416 с.; Т. 3: О-Я. 2008. 472 с.
22. Запольський А. К., Салюк А. І. Основи екології. К.: Вища шк., 2004.
23. Карапузова Н.Д., Карапузова І.В., Помогайбо В.М., Починок Є.А. Основи природознавства. Інтегрований курс: підручник для студентів вищих навчальних закладів освіти / за ред. В.М. Помагайбо. К.: Академія, 2014. 476.
24. Коваленко Г. Д. Основи екології : навч. посібн. / Г. Д. Коваленко, Г. С. Попенко. Х. : Вид. ХНЕУ, 2016. 228 с.
25. Ковальчук Г. В. Зоологія з основами екології. К.: Вища шк., 1988. 296 с.
26. Корабльова А.І. Екологія: Взаємовідносини людини і середовища: Навчальний посібник для ВНЗ. Дніпропетровськ: Поліграфіст, 2003. 376 с.
27. Корсак К. В., Плахотнік О. В. Основи екології. К.: Знання, 2003. 314 с.
28. Кучерявий В.О. Екологія. Львів: Світ, 2000. 493 с.
29. Лабораторний практикум із зоології хордових / уклад. К.А. Сологор, М.Г. Білецька, Я.А. Омельковець. Луцьк: Вежа, 2003. 464 с.
30. Левченко Т. Г. Рідна природа. Матеріали до занять. Харків : Вид. група «Основа», 2014. 224 с.
31. Лисенко Н.В. Теорія і практика екологічної освіти: педагог–дошкільник: Монографія. Івано-Франківськ, 2007. 626 с.
32. Мацук Л.О. Методика ознайомлення дітей з природою: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2006. 192 с.
33. Методика ознайомлення дітей з природою: хрестоматія / укладач Н.М. Горопах. К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 432 с.
34. Мечник Л., Волошин О., Мечник І. Природа України. Тернопіль, 2006. 80 с.

35. Мозуль І.В. Навчання природознавства в сучасній початковій школі: навч.-метод. посіб. Київ, ЛПРА-К, 2017. 216 с.
36. Мороз І. М., Гришко-Богменко Б. К. Ботаніка з основами екології. К.: Вища школа, 2004. 240 с.
37. Неведомська Є. О., Маруненко І.М., Омері І.Д. Ботаніка: навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури», 2012. 218 с.
38. Ніколаєва С. Любов до природи виховуємо з дитинства. Харків, 2007. 96 с.
39. Олійник Я. Б., Федоришак Р. П., Шищенко П. Г. Загальне землезнавство: навч. посіб.. К.: Знання-Прес, 2003. 247 с.
40. Основи стійкого розвитку: Навчальний посібник / За заг. ред. д. е.н., проф. Л.Г. Мельника. Суми: ВТД "Університетська книга", 2005. 654 с.
41. Посудін Ю.І. Методи вимірювання параметрів навколишнього середовища. К.: Світ, 2003. 288 с.
42. Приступ В. В., Штефан Л. Ю. Електронний посібник з «Методики ознайомлення дітей з природою». URL : <http://krempeddoshk.at.ua/load>.
43. Савчук Р. І. Загальне землезнавство з основами краєзнавства. Практикум : навч. посіб. для студ. природн. спец. вищ. навч. закл. Суми : Університетська книга, 2009. 185 с.
44. Сандуляк Л.І., ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л.Л., Масікевич Ю.Г. та ін. Екологія людини: Навчальний посібник. Чернівці: "Зелена Буковина", 2005. 240 с.
45. Сафранов Т. А. Екологічні основи природокористування: навч. посібн. для студентів вищих навчальних закладів / Т. А. Сафранов. Львів : Новий Світ-2020, 2004. 248 с.
46. Сафранов Т.А., Губанова О.Р., Лукашов Д.В. Еколого-економічні основи природокористування: навчальний посібник. Львів: "Новий світ-2000", 2013. 350 с.
47. Сухарев С. М. Основи екології та охорони довкілля / С. М. Сухарев, С. Ю. Чудак, О. Ю. Сухарева. К. : Центр навчальної літератури, 2016. 394 с.
48. Царенко О. М. Основи екології та економіка природокористування : курс лекцій. Практикум : навч. посібн. – Суми : ВТД "Університетська книга", 2017. 592 с.
49. Шаламов Р. В., Литовченко О. А. Тваринний світ України: Енциклопедич. довід. Х.: Школа, 2006. 144 с.
50. Шевчук В. Довідник з питань економіки та фінансування природокористування і природоохоронної діяльності / Шевчук В., Пилипчук М., Карпенко Н. та ін. К.: Геопринт, 2000. 41 с.
51. Шевчук В. Я. Екологічне управління / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкин, Г. О. Білявський. К. : Либідь, 2014. 432 с.
52. Яришева Н.Ф. Основи природознавства: Природа України. Навч. посібник. Київ : Вища школа, 2010. 335 с.
53. Шевчук В. Ноосферогенез і гармонійний розвиток / Шевчук В., Білявський Г., Саталкін Ю. та ін. К.: Геопринт, 2002. 127 с.
54. Шеремета В. Екологічний дороговказ: Маленькі поради для великих змін / Шеремета В. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2009. 160 с.
55. Штефан Л. Ю., Приступ В. В. Методика ознайомлення дітей з природою в схемах та таблицях. URL : <http://krempeddoshk.at.ua/load>.

**Рекомендована література
(Технологічна освітня галузь)**

ОСНОВНА:

1. Веремійчик І. М. Творчість на кінчиках пальців. Тернопіль: Мальва-ОСО, 2002. 108 с.
2. Веремійчик І. М. Тестові завдання для перевірки навчальних досягнень учнів з трудового навчання. *Початкова школа*. 2011. № 4. С. 30 – 33.
3. Веремійчик І.М. Методика трудового навчання в початковій школі: навч. посіб. Тернопіль: ОСО Мальва, 2004. 276 с.
4. Гра по-новому, навчання по-іншому. Методичний посібник / Упорядник О.Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с.
5. Денисенко Л., Тименко В. Орієнтовне планування у 1-2 класах. К. : Початкова школа. 2003. 24 с.
6. Державний стандарт початкової загальної освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 .
7. Дробчак Я. Оптимальний вибір методів на уроках трудового навчання в початковій школі. *Початкова школа*. 2010. № 3. С. 38-42.
8. Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні: навч. метод. посібник. За заг. ред. О. М. Коберника, Г. В. Терещука. Умань : СПД Жовтий, 2008. 212 с.
9. Коберник О,М., Терещук Г.В. Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні: навч.-метод. посіб. / [за заг. ред. О.М.Коберника, Г.В.Терещук]. Умань: СПД Жовтий, 2008. 212 с.
10. Лілянова І.А. Методичні вказівки (рекомендації) до самостійної роботи студентів з курсу «Методика трудового навчання з практикумом» [Текст]: навч.-метод. Посібник. Борислав: БПК, 2014. 58 с.
11. Методика трудового навчання: проектно-технологічний підхід: навчальний посібник. За заг. ред. О. М. Коберник, В. К. Сидоренка. Умань : СПД Жовтий, 2008. 216 с.
12. Методичні рекомендації оцінювання учнів НУШ. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-ocinyuvannya-rezultativ-navchannya-uchniv-1-4-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>
13. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Грамота, 2013. 504 с.
14. Сидоренко В. Психофізіологічні основи трудового навчання – важливий компонент професійної підготовки вчителя. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2010. № 3. С. 25-28.
15. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (під керівництвом О.Я.Савченко). URL: mon.gov.ua.
16. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (під керівництвом Р.Б.Шиян). URL: mon.gov.ua
17. Типові освітні програми Нової української школи 1-2 та 3-4 класи. Київ: Видавництво «Світоч» 2019. 336 с.
18. Труш І.В. Календарно-тематичне планування уроків з курсу «Дизайн і технології» у 1 класі НУШ. 2018. URL : schoollife.org.ua/838-2018/

19. Труш І.В. Календарно-тематичне планування уроків з курсу «Дизайн і технології» у 1 класі НУШ. 2018. URL: schoollife.org.ua/838-2018/
20. Тхоржевський Д. О. Методика трудового та професійного навчання. Київ: РННЦ «ДІНІТ», 2000. Ч. І. 248 с.
21. Хорунжий В. І. Практикум в навчальних майстернях з методикою трудового навчання. Тернопіль: СМП Астон, 2003. 220 с.
22. Шість цеглинок в освітньому просторі школи. Методичний посібник/Упорядник О.Рома. The LEGO Foundation, 2018. 32с.

Додаткова:

1. Адам'янц Р. А. Художня праця: Плани – конспекти занять. Харків: Веста «Ранок», 2002. 128 с.
2. Безверхня Г. Виготовлення аплікаційних композицій з природного матеріалу. *Початкова освіта*. 2007. № 33-34 (вкладка).
3. Беркун О. Є. Барви Великодня: Заняття з вишивання. *Розкажіть онуку*. 2006. № 5-6. С. 154-155.
4. Боринець Н. Ізонитка в трудовому навчанні. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2003. № 2. С. 36-37.
5. Борисова С. Великодне яйце з бісеру. *Трудове навчання в закладах освіти*. 2003. № 2. С. 44-47.
6. Ботюк О. Ф. Конструювання з паперу методом орігамі: навчально-методичний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. 64 с.
7. Будак В. Робота з соломкою. *Початкова школа*. 2005. № 9. С. 38.
8. Веремійчик І. Бісерне низання. *Початкова школа*. 2006. № 1. С. 31-33.
9. Веремійчик І. Конструювання іграшок з текстильних кульок. *Початкова школа*. 2004. №1. С. 36.
10. Веремійчик І. М. Уроки трудового навчання у початкових класах: посібник для вчителя. Київ : Педагогічна думка, 2003. 112 с. (Бібліотека вчителя початкових класів)
11. Ветреннікова О. Ромашку ніжну й чарівну на свято матері несучи. *Початкова школа*. 2008. № 4 (вкладка).
12. Волинець Л. Зміст навчання пластичних мистецтв у початковій школі Франції. *Початкова школа*. 2011. № 4. С. 52 – 55.
13. Гамза В. Аплікація. *Початкова школа*. 2007. № 42 (вкладка).
14. Глінка І. Новорічна листівка. *Початкова освіта*. 2006. № 45. С. 24-25.
15. Глобчак В. Особистісно-орієнтоване навчання і виховання молодших школярів на уроках праці у початковій ланці. *Рідна школа*. 2004. №4. С.19- 20.
16. Гордуз М. Нестандартні форми навчання молодших школярів на уроках трудового навчання. *Початкова школа*. 2003. №4. С.1-4.
17. Денисюк Н. Формування в учнів естетичного смаку і творчої активності під час навчання виготовлення квітів з бісеру. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2005. № 1. С. 9-13.
18. Діденко С. А яєчки-витинанки – це прекрасні подарунки. *Розкажіть онуку*. 2004. № 7-8. С. 152-153.

19. Дробчак Я. Елементи геометрії на уроках трудового навчання. *Початкова школа*. 2007. № 12. С. 34-36.
20. Дробчак Я. Листівки-саморобки як засіб розвитку творчості. *Початкова школа*. 2006. № 3. С. 25-26.
21. Дробчак Я. Оптимальний вибір методів на уроках трудового навчання в початкових класах. *Початкова школа*. 2010. № 3. С. 38 – 42.
22. Дубінська В. Вироби з пап'є-маше. Виготовлення моделей посуду. *Розкажіть онуку*. 2008. № 11. С. 126-127.
23. Жадан Л. М. Праця – найвеличніша краса. *Все для вчителя*. 2008. № 5. С. 26-28.
24. Жгута Т. Вчимося вишивати бісером на уроках трудового навчання. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2007. № 3. С. 42-47.
25. Закревська Л. Система уроків художньої праці. *Початкова школа*. 2007. № 8. С. 39-41.
26. Закревська Л. Система уроків художньої праці. *Початкова школа*. 2007. № 9. С. 35-38.
27. Закревська Л. Система уроків художньої праці. *Початкова школа*. 2007. № 10. С. 40-43.
28. Залізко О. С. Конструювання ялинкової прикраси Дід Мороз. *Розкажіть онуку*. 2006. № 21-22. С. 44.
29. Залюбовська Л. Можна все сконструювати з прямокутника й квадрата. Розробки уроків художньої праці. *Розкажіть онуку*. 2006. № 3-4. С. 98-102.
30. Запольська А. Живе у лісі казка: інтегрований урок, 2 клас. *Початкова освіта*. 2005. № 19 (вкладка).
31. Заровська Л. І. Перенесення малюнка на тканину. *Все для вчителя*. 2003. № 34. С. 60-61.
32. Іваницька Л. Пізнання навколишнього світу через оригамі. *Початкова освіта*. 2003. № 1. С. 10-11.
33. Коберник О.М., Сидоренко В.К. Методика трудового навчання: проектнотехнологічний підхід: навч. посіб. / [за заг. ред. О.М. Коберника, В.К.Сидоренка]. Умань: СПД Жовтий, 2014. 216 с
34. Калібабчук Т. П. Диво-витинанки. *Початкове навчання та виховання*. 2008. № 7. С. 19-23.
35. Козак К. Узгодження силуетної форми й декору. Декоративний коник (1 кл.). *Початкова освіта*. 2007. № 42 (вкладка).
36. Копитіна І. В. Умілі ручки. 1 клас. Альбом-посібник з трудового навчання 2-е видання, доповнене та перероблене. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О. В., 2009. 80 с.
37. Копитіна Н. Умілі ручки. 2 клас. Альбом-посібник з трудового навчання. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О. В., 2011. 64 с.
38. Копитіна Н. Умілі ручки. 3 клас. Альбом-посібник з трудового навчання. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О. В., 2010. 64 с.
39. Копитіна Н. Умілі ручки. 4 клас. Альбом-посібник з трудового навчання. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О. В., 2011. 64 с.
40. Котелянець Н. Проектно-технологічна діяльність молодших школярів. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2006. № 1. С. 12-14.

41. Ебру малювання на воді. URL: <http://www.mymagickey.com/index.php/ebru-malyuvannya-na-vodi>.
42. Ліщинська-Кравець Г.Л. Техніки вишивання. 2010. URL: <http://vishivanka.net.ua/article/5>.
43. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: навч.-метод. посіб. Київ : Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.
44. Шахінкая І.Розвиваємо творчі навички: техніка малювання на воді – ебру. 2019. URL : <http://mini-rivne.com/malyvanna-navodi-embry/>.
45. Що таке квіллінг? Ідеальна техніка для початківців. Корисні поради на кожен день. URL : <http://vidpoviday.com/shho-takekvilling-idealna-texnika-dlya-pochatkivciv>.

Список рекомендованої літератури (Мистецька освітня галузь)

Основна література

1. Ковальов О. Образотворче мистецтво в школі 1-7 кл.. Суми: ВТД «Університетська книга». 2019. 389 с.
2. Красовська О. О. Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі : навч. посібник. Львів : «Новий Світ», 2020. 292 с.
3. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я., 1-2 клас. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf>
4. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я., 3-4 клас. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf>
5. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б., 1-2 клас. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyyan.pdf>
6. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б., 3-4 клас. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Shyyan.pdf>

Додаткова література

1. Аторіна В.М. Становлення естетичного виховання особистості в епоху Просвітництва. *Наука, освіта та суспільство: тенденції, виклики, перспективи*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 1 лютого 2022 р.). Полтава: ЦФЕНД, 2022. С. 7-8.
2. Аторіна В.М., Пилипенко Т.Д. Образотворча діяльність як засіб розвитку мистецько-творчої компетентності дошкільників. *Theory and practice of modern*

science: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the IV International Scientific and Theoretical Conference, October 28, 2022. Kraków, Republic of Poland: European Scientific Platform. P. 124-126.

3. Калініченко О. В., Аристова Л. С. Мистецтво : підруч. інтегрованого курсу для 3 кл. закладів загальної середньої освіти. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2020. 129 с.

4. Калініченко О. В., Аристова Л. С. Мистецтво 1 клас. Київ : Освіта, 2018. 132 с.

5. Калініченко О. В., Аристова Л. С. Мистецтво 2 клас. Київ : Освіта, 2019. 141 с.

6. Кириченко М.А., Кириченко І.М. Основи образотворчої грамоти: навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. і допов. К.: Вища школа, 2002. 190 с.

7. Ковальов О. Декоративно-прикладне мистецтво у школі. 1-7 клас: навч. посібник. Суми: Університетська книга, 2006. 144 с.

8. Ковальов О. Образотворче мистецтво в школі 1-7 кл.. Суми: ВТД «Університетська книга». 2019. 389 с.

9. Коновець С. Творчий розвиток учителя образотворчого мистецтва. Рівне: Волинські обереги. 2009. 384 с.

10. Коновець С.В. Образотворче мистецтво в початковій школі. Київ, 2000. 79 с.

11. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: Навчальний посібник. Київ: Кондор, 2006. 200 с.

12. Малицька О. В. Образотворче мистецтво з методикою навчання: навч.-мет. посіб. Бердянськ : БДПУ, 2016. 344 с.

13. Малініна А.О., Малиніна І.О., Гриднева О.Ю. Великодній сувенір. Українська народна писанка: Навчально-методичний посібник. Харків: «Скорпіон», 2005. 48 с.

14. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі: посіб. для вчителів. Харків: Веста: «Ранок», 2016. 256 с.

15. Масол Л. М. Нова українська школа: Методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 3-4 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу: навч.-мет. посіб. Київ, 2020. 160 с.

16. Масол Л. М., Гайдамака О. В., Колотило О. М. Мистецтво : підруч. для 3- го кл. закл. заг. серед. освіти. Київ : Генеза, 2020. 136 с.

17. Масол Л. М., Гайдамака О. В., Колотило О. М. Мистецтво 1 клас. Київ : Генеза, 2018. 129 с.

18. Масол Л. М., Гайдамака, О. В., Колотило О. М. Мистецтво 2 клас. Київ :Генеза, 2019. 121 с.

19. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів / Л.М.Масол, О.В.Гайдамака, Е.В.Бєлкіна, О.В.Калініченко, І.В.Руденко. Харків : Веста: Видавництво «Ранок», 2006. 256 с.

20. Мистецтво : підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти / І. Б. Стеценко, С. М. Садовенко. Київ : Світоч, 2024. 112 с.

21. Мистецтво: особливості викладання в початковій школі: навчально-методичний посібник / автор-уклад. В. П. Мартинова. Харків: Друкарня Мадрид, 2019. 111 с.

22. Островський В. М., Федун Г. П. Мистецтво 2 клас. Київ : Богдан, 2019. 126 с.
23. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ: Освіта України, 2008. 274 с.
24. Паршук С. М. Образотворче мистецтво з методикою навчання: методичні рекомендації. 2020. 81 с.
25. Пасічний А.М. Образотворче мистецтво. Словник-довідник. Т.: Навчальна книга – Богдан, 2003. 216 с.
26. Рожнова В. М. Проблема естетичного виховання особистості в науковій вітчизняній думці в добу Відродження. *Глухівські наукові читання – 2018. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук: матеріали VIII міжнародної інтернет-конференції молодих учених і студентів (м. Глухів, 4–6 грудня 2018 р.)* / відп. за випуск О. О. Вишник. Глухів, 2018. С. 397–399.
27. Рубля Т. Є, Щеглова Т. Л., Мед І. Л. Мистецтво 1 клас. Київ : Ранок, 2018. 143 с.
28. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька. Навчальний посібник Тернопіль: Навчальна книга «Богдан», 2005. 360 с.
29. Сучасні підходи до уроку образотворчого мистецтва: навч.-метод. посіб. для вчителів образотвор. мистецтва / Т. М. Артюшенко та ін.; за заг. ред. Л. В. Серих. 2-ге вид. Суми: НІКО, 2015. 110 с.
30. Яремків М.М. Композиція: творчі основи зображення. Навчальний посібник. Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. 112 с.
31. Kaynar Tanira, Ayse Cakir Ilhanb, Ayhan Ozerc, Zulfikar Denizd Teaching Visual Arts in Primary School Teaching Departments with Postmodern Art Education Approach. URL: <http://surl.li/iiugio>.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА **(Фізкультурна освітня галузь)**

Основна література

1. Нова українська школа: методика навчання фізичної культури у 1–4 класах закл. заг. сер. освіти : навч.-метод. посіб. А. А. Боляк, Г. А. Коломоєць, А. А. Ребрин, Н. Л. Боляк. Київ. : Видавничий дім «Освіта», 2021. 160 с.
2. Кельбас Я.О., Цись Д.І. Розвиток координаційних здібностей та рухових навичок в учнів засобами спортивних та рухливих ігор. Наука та освіта в умовах війни: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка : збірник матеріалів звітної науково-практичної конференції здобувачів вищої та фахової перед вищої освіти. За заг. ред. Луценка Г.В. Глухів. 2024. Ч.2. С. 513-515.
3. Солощенко Д.Ф., Цись Д.І. Рівень фізичної підготовленості у дітей початкової школи засобом оздоровчої гімнастики. *Нова українська школа очима студентів : матеріали III Всеукр. Інтернет-конф.* (Глухів, 19 травня 2021 р.) / відп. за вип. І.В. Мозуль. Глухів, 2021. 129 с. С114-116.
4. Цись Д.І. Впровадження високоінтенсивних інтервальних тренувань під час уроків фізичної культури в початковій школі. «Наука і техніка сьогодні»

(Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»)): журнал. 2024. № 13(41) 2024. С. 755-764. <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/issue/archive>. DOI:[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-13\(41\)-755-764](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-13(41)-755-764).

5. Цись Д.І. Ефективність занять фізичного виховання з використанням сервісу Google у підготовці майбутніх вчителів початкових класів. Олімпійський та паралімпійський спорт. Суми: Сумський ДПУ ім. А.С. Макаренка. 2024. № 4. С. 69-74. URL: <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/sport>

6. Tsys D. Forming a healthy lifestyle for primary school children. European vector of modern education, science and production. Series of monographs Slovak Publishing House NES Nová Dubnica s.r.o., Slovenská Republika Monograph 2, 2024. P.128-142. (ISBN 988 – 963 – 8454 – 15 – 3 - 3S).

http://www.wydawnictwo.wst.pl/oferta_wydawnicza_-_dostp_otwarty_oraz_zakup_publicacji/wydawnictwa/

Додаткова література

1. Аксьонова О. П. Школа компетентностей на уроках з фізичної культури в початкових класах. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2018. Випуск 3 К (97). С. 25–32.

2. Байрачна М.М.Віршовані фізкультхвилинки. *Розкажіть онуку*. 2003. № 10-11.с.16

3. Васьков Ю. В. Система фізичного виховання. 1-4 класи. Харків.: Вид-во «Ранок», 2009. 224 с.

4. Ващенко О.М, Люріна Т.І., Романенко Л.В. Фізкультхвилинки в початкових класах: навч.-метод.посіб. Київ.: Навч.кн.,2002. (Сер. «Здоров'ятко»)

5. Ващенко О.М. Години здоров'я в початковій школі: навч.-метод.посіб. Київ.: Шкільний світ, 2007. с. 66 – 93

6. Круцевич Т.Ю. Теорія і методика фізичного виховання /За ред. Т.Ю.Круцевич. Київ.: Олімпійська література, 2008. Т.1., 428 с.

7. Огнистий А.В. Теоретико-методичні основи фізичного виховання учнів молодшого шкільного віку (опорні конспекти лекцій). Тернопіль: ТДПУ, 2001. 60 с.

8. Цись Д.І. Використання комп'ютерних технологій під час навчання в початковій школі. *Наука та освіта в умовах війни: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка з нагоди 150-ї річниці заснування університету: матеріали щорічної звітної науково-практичної конференції викладачів, докторантів, аспірантів, молодих учених та здобувачів вищої освіти (23-24 травня 2024 р.)*. Глухів. 2024. С. 198-200.

9. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Богдан Шиян. Ч. 1. Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2001. 272 с.

10. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Богдан Шиян. Ч. 2. Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2002. 248 с.

Інформаційні ресурси

1. Козачук В. К. Школа формування компетентностей школярів на уроках фізичної культури [Електронний ресурс] В. К. Козачук. URL: mga-sport.blogspot.com/p/blog-page_23.html
2. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти 1 – 2 класи, затверджені рішенням Колегії Міністерства освіти і науки України від 22 лютого 2018 року. [Електронний ресурс], розробленої під керівництвом О. Савченко Київ, ТД «Освіта – Центр плюс», 2018р.-240с. URL: <https://naurok.com.ua/kalendarne-planuvannyaz-z-fizichno-kulturi-i-ii-semestr-nush-80553.html>.
3. Фізична культура навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 1 – 4 класи. Розробленої під керівництвом Круцевич Т.Ю., Л.І. Іванова [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
4. Державний стандарт початкової освіти. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/derj-stand.html> -

Основна література (Інклюзивність)

1. Білецька Л. Інклюзивне навчання : перші кроки в Україні. *Дошкільне виховання*. 2007. № 4. С. 12–15.
2. Будник О.Б. Інклюзивна освіта: навч. посіб. для студентів спеціальності «Початкова освіта». Івано-Франківськ: ПП Бойчук А.Б., 2015. 152 с.
3. Будяк Л. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навчально-методичний посібник / за заг. ред. Л. Даниленко. Київ, 2007. 172 с.
4. Діти з особливими потребами у початковій школі: поради батькам. Книга/За ред. В.І.Бондаря, В.В.Засенка. Київ: Науковий світ, 2006. 210 с.
5. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. Київ:Самміт-Книга. 2009. 272 с.
6. Колупаєва А.А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітні навчальні заклади. Київ, 2007. 458 с.
7. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: [монографія]. К. : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
8. Нагорна О.Б. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами : навчально-методичний посібник. Рівне, 2016. 141с. Друге видання.
9. Пантюк Т.І., Невмержицька О.В., Пантюк М.П.. Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник. 2-ге видання, доповнене і перероблене. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ, 2009. 324 с.
10. Шевців З.М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Видання 2-ге, виправлене, доповнене. Львів: Новий світ. 2000, 2019. 264 с.

Допоміжна

1. Бондар В. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен. *Рідна школа*. 2011. № 3. С. 10-14.

2. Бут Т., Ейнскоу М. Індекс інклюзії: розвиток навчання та участі в життєдіяльності шкіл: посібник / пер. з англ. Київ: Плеяди, 2015. 190 с. URL: <http://www.ussf.kiev.ua/ieeditions/264>.
3. Данилова Е.В. Инклюзивное образование как долгосрочная стратегия. *Соцполитика информ.-аналит. портал.* 2007. URL: <http://socpolitika.ru/rus/conferences/3985/3986/3988/document4065.shtml>
4. Індекс інклюзії: дошкільний навчальний заклад: Навчально-методичний посібник. /Кол. упорядників: Патрикеева О.О., Дятленко Н.М., Софій Н. З., Найда Ю. М. Київ: Тов. «Видавничий дім «Плеяди». 2011. 100 с.
5. Колупаєва А.А. Програма курсу «Основи інклюзивної освіти» для вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра (спеціаліста, магістра педагогічного спрямування). Київ: «А.С.К.», 2012. 31 с.
6. Колупаєва А.А. Реформування спеціальної освіти у країнах пострадянського простору. *Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі*: Наук.-метод. зб. Випуск 6. Київ: Науковий світ, 2005 С. 33-39.
7. Компанець Н. Організація роботи асистента педагога в інклюзивному середовищі за допомогою програмово-методичного комплексу. *Дефектологія*. 2013. № 3. С. 21-25.
8. Концепція розвитку інклюзивної освіти [Текст]. *Соціальний педагог*. 2010. № 4. С.3-6.
9. Корекційна педагогіка. Вісник Української асоціації корекційних педагогів. 2009. №.4.
10. Корой Е.Ф. Особенности инклюзивного образования в республике Молдова Минский городской методический портал. Минск, 2009. URL:<http://mp.minsk.edu.by/s>
11. Кузава І.Б. Інклюзивна освіта дошкільників, що потребують корекції психофізичного розвитку: теорія і методика: монографія. Луцьк, ПП Іванюк В. П. 2013. 292 с.
12. Луговський А., Сварник М., Падалка О. Реабілітаційний супровід навчання неповносправних дітей. Луцьк: Колесо, 2008. С. 49–60.
13. Національна доктрина розвитку освіти в Україні у 21 столітті. *Програма підтримки вироблення стратегії реформування освіти*. Міжн. Фонд „Відродження”, Київ, 2001.
14. Путівник для батьків дітей з особливими потребами : навчально-методичний посібник у 9 книгах /За заг. ред. Колупаєвої А.А. Київ : ТОВ ВПЦ «Літопис-XX» 2010. (Серія «Інклюзивна освіта»).
15. Семак С. Інклюзивна освіта: сутність, поняття, термінологія. 2012. URL:<http://doshkilla.blogspot.com/2012/03/blog-post.html>.
16. Синьов В., Шевцов А. Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні. *Дефектологія..* 2004. № 2. С. 6-11.
17. Loreman T., Deppeler J., and D. Harvey. Inclusive Education : Supporting Diversity in the Classroom / 2nd ed. [Інклюзивна освіта: збереження розмаїття в інклюзивному класі] [Текст]. Allen & Unwin, 2011. 301 p.
18. Pierangelo, R. & Giuliani, G.A. (2009). Assessment in special education: A practical approach. Methods of Assessment and Testing Considerations (Ch.3).

Інтернет-ресурси

1. Міністерство соціальної політики. URL: <https://www.msp.gov.ua/>
2. Служба захисту дітей. URL: <https://www.children-ukraine.org>
3. Інклюзивне навчання. URL: <https://mon.gov.ua/tag/inklyuzivne-navchannya?&type=all&tag=inklyuzivne-navchannya>
4. Про організацію освітнього процесу осіб з особливими освітніми потребами у 2024/2025 навчальному році. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-orhanizatsiiu-osvitnoho-protsesu-osib-z-osoblyvymy-osvitnimy-potrebamy-u-20242025-navchalnomu-rotsi>.